

Tapte kulturverdier

Torsdag 8. oktober ble hovedbygningen på Nordli i Sørums, Akershus, jevnet med jorden. Det var en villet handling.

Tekst: Sjur Helseth

ET SELSOMT FORETAK

Kulturminneåret 2009 har vist seg å bli et selsomt foretak. Visst er det sprekt å peke ut aldersstegne hallodamer og pissoarer som kulturminner, men det skjer med høye omkostninger. For, mens statsrådene Giske og Solheim anskueliggjør gir sin folkelige tilknytning gjennom gamle musikkassetter, opplever vi at kronjuvelene i den norske kulturarven er truet på livet. Vikingskipene ønskes, mot fagfolkens anbefalinger, flyttet fra Bygdøy til Gamlebyen i Oslo, mens Nasjonalmuseets samlinger presses fra Tullinløkka og St. Olavsgate til et nytt og trangt monumentalbygg på Vestbanetomten. Viktige nasjonale signalbygg etterlates som tomme skall og til en uviss skjebne.

AVMAKT OG POLITIKERFORAKT

Selvfølgelig skjer ikke dette uten bråk. Mer enn 12000 underskrifter ble samlet inn mot Nasjonalgalleriets tømning. Kulturarbeidere og folk i gata har stått skulder ved skulder mot politikernes ambisiøse selvutfoldelse. Flytteprosjektene som skal symbolisere kultursektorens høykonjunktur, skaper avmaktfølelse og politikerforakt.

NORDLI

Så også i Sørums. For også her trosser politikerne folkevilljen. Hovedbygningen på Nordli var et imponerende empirehus i to fulle etasjer med rotter fra 1790. Det var en laftet midtkammerbygning med valmtak og store rom. En slik

bygning som gir ethvert barn gode minner med sine skjeve vinkler og knirkende gulv. Det var i slike hus at ideene om det moderne Norge vokste frem. Det var disse omgivelsene som formet slekten fra 1814. Det er til gårder som Nordli vi må gå, når vi ved neste grunnlovsjubileum skal nøste i trådene mot vår egen tid. I mer enn 200 år var den en del av bygdas liv, dels som foregangsgård, senere som herredshus. Nordli var et ekko av Europa, av ideene om frihet, likhet og broderskap, av alle de nyvinninger som opplysningstiden førte med seg nordover. Gamle fotografier viser et hus som kneiser på haugen. Det ble bygget for å ta plass.

GOD TILSTAND

Selvfølgelig kunne dette ha vært en gammel rønne. Men hovedbygningen på Nordli var ikke det. Bygningsantikvar Ola H. Fjeldheims undersøkelser dokumenterte en bygning i forbausende god form, alderen tatt i betraktning. «Den tekniske tilstanden til hovedbygningen på Nordli er meget god», skriver han i tilstandsrapporten. «Langt bedre enn mange hus av tilsvarende alder.» Men ikke nok med det: «Bygningen viser opp et bredt historiespenn, som kan avleses i bygningens detaljer. Den fremstår likevel som helhetlig og uvanlig harmonisk. Flere av rommene har byggetekniske detaljer av stor interesse. Avdekkingen av de malte tømmerveggene, svært uvanlig i området, viser også at det er et betydelig potensial for ytterligere bygningshistoriske funn av stor verdi. Ved en riving vil denne delen av bygningens historie gå tapt.»

Med helt andre omkostninger enn det et nybygg representerer, kunne hovedbygningen på Nordli vært tilpasset en ny bruk som barnehage. I generasjoner fremover kunne den være en trygg ramme om unge liv i en turbulent verden. I stedet vedtok politikerne å bygge en kopi. 1000 underskrifter gjorde ingen forskjell.

RASERI

Da rivevedtaket ble effektivt torsdag morgen, utløste det et raseri som bør bekymre ordfører Hans Marius Johnsen (Ap). Da Romerikes Blad bad leserne om kommentarer var det ingen nåde å få for ordføreren og hans flertall. Hanne T.R. skrev 9. oktober:

«Det var vanskelig å reagere for...vi hørte jo bare at saken lå på vent. Selv var jeg naiv nok til å tro at en rivning aldri ville finne sted. Så feil kan man ta... Er det noe vi har i Sørums så er det plass nok! Hvorfor barnhagen måtte ligge akkurat på Nordli er helt ubegripelig for meg!»

Og hver så snill! Fri oss fra en replika!! Den vil bare virke som en enorm provokasjon og en påminnelse om kommunens historieløshet.»

Svein T. fulgte opp dagen etter med følgende kraftsats: «Hva med å latterliggjøre disse fjøsene som kaller seg politikere? At en sånn lavpannet gjeng kan styre en kommune er utrolig.»

Hele 32 reaksjoner innkom i timene som fulgte. Folk i Sørums er rasende.

KULTURMINNEFORVALTNINGEN

Nordli illustrerer den vilkårlige forvaltningen som Norges kulturminner daglig utsettes for. Kommunestyret er som regel ingen god kulturminneforvalter. Antilvariske myndigheter bruker ikke, eller tillates ikke å benytte, de virkemidler som kulturminneloven hjemler. På fylkesnivå griper gjerne politikere inn og overstyrr vedtak i forvaltningens lovpålagte oppgaver. På nasjonalt nivå toer Riksantikvaren sine hender, og unnlater å sette foten ned, i dette tilfellet ved å beslutte midlertidig fredning. I stedet fikk prosessen gå sin gang. Skinnendemokratiet, for det er det det er, lot alle syn komme til orde før konklusjonen ble trukket på flertallsvis.

Det var til slutt en kvinne, Ingeborg Magerøy fra Fortidsminneforeningen Oslo-Akershus, som tok det avgjørende skritt. Ved å stille seg opp foran gravemaskinen, utsatte hun henderetelsen noen dager. Modig sto hun der. Alene.

VI ER GLADE...

«Vi er glade for at Sørums kommune har utsatt rivingen av Nordli-bygningen, og vi oppfordrer kommunen til å finne en løsning slik at bygningen bevares. Kommunene har et selvstendig ansvar for sine kulturminner, uttalte konstituert riksantikvar Sjur Helseth deretter.

Han fortsatte: «Tidligere i år vedtok Sørums kommune sin kulturminneplan, der Nordlibygningen med rette ble karakterisert som «ett av de spesielt viktige kulturminnene i Sørums». Riksantikvaren regner med at Sørums kommune nå følger opp sin kulturminneplan. Bygningen Nordli har høy lokal og regional verdi, og den har en spennende historie.»

Du kan tro det gjorde inntrykk. ●